

Serhii Leštšenko, UP

Eesti president määrab kohtumise ühe Kiievi kesklinna hotelli terrassile. Tumedates prillides ja kikiilpsuga meenutab ta vanamoelist Hollywoodi näitlejat.

Ta alustab jutuajamist, hoides distantssi, kuid juba mõne minuti pärast jää sulab ja sa riskid sattuda täielikult tema aura mõju alla. Artistlikult naeratades ja sõnu valides näib president Ilves kümne minuti vestluse järel peaaegu et hea tuttavana, kellele võib jutuhoos sõbralikult õlale patsutada ja kelle üle ehk isegi nalja visata.

Alates 2006. aastast on Toomas Hendrik Ilves olnud Eesti president.

Sündinud Rootsis, sõitis ta koos vanematega Ameerikasse, lõpetas seal kooli ja astus Columbia ülikooli, kus omandas bakalaureusekraadi, ning sai Pennsylvania ülikoolis psühholoogia erialal magistrikraadi. Nõukogude Liidu viimasel kümnendil töötas Ilves raadios Vaba Euroopa.

Pärast NSVLi lagunemist sai tulevane president, kellel oli Ameerika pass, oma isamaa kodakondsuse ning asus tööle Eesti saadikuna Ameerikas. Järgmine samm oli Eesti välisministri amet.

Sellel ametikohal töötas Ilves 1996. aastast kuni 2002. aastani koos vahepealse aastapikkuse pausiga. Edasi tuli töö Euroopa Parlamendi saadikuna. Väliskomisjoni aseesimehena külastas ta oranži revolutsiooni aegset Maidani, mis teeb Ilvesest tõelise demokraatliku Ukraina austaja.

Ilvese teine ametiaeg Eesti presidendina lõppeb 2016. aastal. Ta ei ütle, mida ta kavatses teha pärast seda, kuid olles maailmas vaieldamatu autoriteet, ei kao ta kindlasti rahvusvaheliselt areenilt.

Ilves saabus Kiievisse osalema iga-aastasel Jalta Euroopa strateegiakonverentsil ning nõustus kohtuma Ukrajinska Pravda korrespondendiga.

– Härra president, pärast väarikuse revolutsiooni püüab Ukraina riigina uuesti alustada. Muidugi, me oleme nii suuruse kui ka mentaliteedi poolest väga erinevad, kuid me tuleme kunagisest ühisest riigist – Nõukogude Liidust. Mida te soovitaksite Ukrainale Eesti kogemuse põhjal?

– Tuleks määratleda, milles me tõeliselt erinevad. Meil ei toimunud tööstusettevõtete erastamist vautšerite abil, seepärast pole meil ka oligarhe, kes ostsid kokku odavaid vautšereid ja said nii tehaste omanikeks.

Teine erinevus on see, et kui välja arvata Narodnõi Ruh (Ukraina rahvarinne), ei olnud teil iseseisvusele väga laialdast toetust.

Iseseisvus tuli Ukrainale ootamatult. Meie aga läbisime aastate jooksul pikki debatte ja kui me iseseisvuse saavutasime, siis teadsime, mida edasi teha.

– Kuid siiski, mis oleks Ukraina jaoks praegu peamine?

– Hea valitsemine, ametnike tegevuse läbipaistvus ja võitlus korrupsiooniga – need on kolm üliolulist koostisosa Euroopa integratsiooni jaoks. Seda tuleb Ukrainas tõsiselt võtta.

Eesti asub maailmas läbipaistvuse poolest 29. kohal ja see on parem näitaja kui pooltel ELi liikmetel – mitte ainult endistel kommunistlikel riikidel, vaid ka nn vanadel Euroopa riikidel.

Läbipaistvus muutis Eesti investeerimiskliimat. Venemaa asub selles reitingus 128., Ukraina vist 148. kohal. Kas mõistate, miks see on oluline? Sest seda näitajat vaatavad inimesed, poliitikud,

investorid, kohalikud ärimed. Gruusia tegi selles suunas suure töö ära, kui Saakašvili vallandas kogu kohaliku miilitsa.

Ma olin ja olen üks suurimaid Ukraina poolehoidjaid maailmas. Kuid kuidas pean ma reageerima, kui Eesti investorid satuvad teie riigis vaenulike ülevõtmiste ohvriks?

Või kui me näiteks allkirjastasime Ukrainaga vabakaubanduskokkuleppe, mis kunagi ei töötanud, ning ma tõstataks selle küsimuse kolm korda president Kutšma ja Ukraina välisministriga kohtudes, kuid miski pole muutunud.

Ma toetan Ukrainat poliitiliselt, kuid kui Eesti ärimed ütlevad, et siin pole võimalik midagi teha, kuna nende omand on rünnakute objekt, siis ei oska ma Ukraina mainet kuidagi parandada.

Peale võitluse korrupsiooniga peaksite avama oma valitsuse uute noorte inimeste jaoks. See on see, mis suurel määral muutis Eestit. Meie uued ministrid ei olnud algul väga head, kuna nad olid uued, kuid vaadake – praegu on kõik ministrid nooremapoolsed või keskikka jõudnud inimesed: rahandusminister, välisminister, kaitseminister.

Vanad tavad jäid minevikku. Niisamuti tuleb ka teie noorsool minna poliitikasse. Lihtsalt võtta ja ära teha.

Kas te teate Anders Åslundi (rootslasest Ameerika majandusteadlane – UP)?

– **Jah, tean.**

– Tema rääkis, et Eesti saavutas edu seetõttu, et jaotas riigiparaadis funktsioonid õigesti. Ministrid on poliitikud, neil on poliitikuist nõunikud, kuid igal pool mujal on riigiametnikud. Kantsler on kõrgeim ametnik, tema juhib ministeeriumi ja on samas poliitilistest jõududest sõltumatu. Ja see on Eestis töötanud.

Isegi mõnes Euroopa Liidu riigis vabastatakse valitsuse vahetumise korral töölt mitte ainult ministrid, vaid ka ametnikud kuni koristajani välja. See ei ole hea valitsemise huvides. Riigiametnikud ei peaks vahetuma koos valitsuse vahetumisega.

Ma mäletan, et Eesti oli ainus Balti riik, keda 1997. aastal kutsuti koos Poola, Tšehhi ja Ungariga ELi liitumisläbirääkimistele. Ja teised Balti riigid olid nõrkinud, miks neid ei kutsutud.

Mis meid on väga palju aidanud, on ühiskonna täielik digiteerimine (üleminek elektrondokumendihaldusele – UP). See tegi kõik väga läbipaistvaks. Kuidas ametnikud raha kulutavad, kuidas toimuvad riigihanked – kõik see on nagu peo peal. See on viinud korrupsiooni massilise vähenemiseni. Ma ei tea, kuidas Ukrainas, kuid meil oli see väga edukas.

– Olukord Ukrainas ei ole veel eriti paranenud ...

– Avaliku hanke korral peab ühiskond nägema kõiki esitatud pakkumusi. Meil on see kõik digitaalne. Eesti püüdis muuta isegi euroliidu praktikat. Meil oli olukord, kus Euroopa Komisjoni liige tegi Eesti kvoodi järgi avalikuks miljardite eurode euroliidu dotatsioonide kulutamise. See tekitas vastuolu, kuna mõned riigid tõstasid konfidentsiaalsuse ja eraelu kaitse küsimuse. Lõpuks saavutasid nad oma tahtmise: nõue avalikustada andmed rahaliste vahendite kulutamise kohta muudeti vabatahtlikuks aruandluseks.

– Teil võib isegi Eesti parlamendi valimistel anda hääle interneti vahendusel ...

– Just. Kas teate, miks meil on e-valimistel osalenute osakaal nii suur, 30%? Sest see süsteem on töötanud mitu aastat ja inimesed usaldavad sellist hääletusviisi.

Kuid ma nõustun, et meie riigid erinevad oma suuruse poolest. Ukraina jaoks oleks parem

uurida ja järgida Poola eeskujul, kes näitab praegu suurepäraseid tulemusi ja muutub Euroopas jõuks. Jõuks mitte sõjalises mõttes, vaid mõju poolest Euroopa Liidule.

Ma olin 2004. aastal Maidanil ja mäletan inimeste ülevat tunnet ning neile seejärel osaks saanud pettumust. Praegu sai Ukraina teise võimaluse. Kui seda ei kasutata, siis kas ta saab veel kunagi ka kolmanda võimaluse? Ma ei tea.

– Eestil on suhetes Venemaaga oma ajalugu. Mis te arvate, mis on Vladimir Putini lõppeesmärk Ukraina suhtes? Mida teie luure ütleb?

– Minu käsutuses on vaid avalikest allikatest pärit informatsioon. Kui ma teaksin Putini plaane, töötaksin teisel ametikohal.

– Kas CIAs?

– (Naerab.) Mind on süüdistatud koostöös CIAga, kui ma töötasin 1980ndail raadios Vaba Euroopa / Raadio Vabadus.

Tegelikult on Putin üsna avameelne poliitik. Lihtsalt mitte kõik ei kuula seda, mida ta ütleb. 2013. aasta veebruaris ühes ajakirjas avaldatud artiklis kirjutas Venemaa kaitseministeeriumi kindralstaabi ülem Valeri Gerassimov otse hübriidsõdade pidamisest, rohelistest mehikestest jne. Lihtsalt mitte kõik ei pööra tähelepanu sellele, mida Putin räägib. Ta rääkis sellest aga juba 2013. aasta veebruaris!

– Aeg-ajalt avaldatakse meedias kartusi, et Eestist võib saada Venemaa agressiooni järgmine ohver. Näitena tuuakse Eesti kodaniku röövimine Vene eriteenistuse poolt.

– Kinnivõetud eestlane oli korrakaitsja, kes tegeles salakaubaveo uurimisega piiril. Ning ta rööviti mitte Venemaa, vaid Eesti territooriumil.

Kas Venemaa agressioon Eesti vastu on võimalik? Me toetume julgeolekugarantiidele, mida andis USA president. Meil on umbes 25% venekeelset elanikkonda, ma ise olen neljandiku osas venelane. Mitte meie ei kiusa taga venelasi, vaid venelased saabuvad meie juurde varjupaiga saamiseks, mida me ka anname, kuna oleme humaanne ja liberaalne riik.

– Te töötasite juba Eesti presidendina, kui Ukraina kaotas Bukaresti tippkohtumisel võimaluse alustada tegevuskava liikmestaatuse saamiseks NATOs. Miks see nii juhtus?

– Ukraina ei saanud NATO liikmesuse tegevuskava paljuski seetõttu, et ei viinud selleks piisavalt reforme läbi. Eesti täitis viis rasket iga-aastast plaani NATOga liitumiseks.

Tolleks hetkeks oli Ukrainas tekkinud juba väsimus, teised riigid aga, kes ühinesid NATO liikmesuse tegevuskavaga varem – nagu Horvaatia või Albaania –, olid sõjaväe reformimisel palju edukamad kui Ukraina.

– Juba mitu kuud on maailma tähelepanu keskendunud Ukrainale. Mis te arvate, kas Ukrainas võib taas tekkida väsimus, kui reformidega ei saavutata edu?

– Ma ütlen nii: sõja ajal on väga raske reforme läbi viia, kuid see ei saa olla universaalne õigustus.

Praegu toimuvad teil parlamendivalimised, mis peaks reformiprotsessi kergendama. Ukraina peab näitama arengut, et meie, Ukraina sõbrad, saaksime sellest maailmas rääkida, et meil oleks teie kasuks argumente.

Artikkel Ukrajinska Pravda [veebilehel](#) .